

Calen filòlegs catalans; qui en dubta?

Francesc Feliu

Professor de filologia catalana a la Universitat de Girona
Antic president de la Coordinadora d'Estudis Universitaris de Filologia Catalana

Quan escric aquest article no se saben encara amb exactitud les dades de matrícula al primer curs dels estudis de filologia catalana en les diferents universitats que els ofereixen, però tot fa pensar que es mantindrà la moderada tendència a l'alça dels darrers cursos, després d'anys molt dolents en què les facultats van quedar quasi buides d'estudiants de llengua i literatura catalanes. Sembla que finalment ha arribat al gruix de la ciutadania d'aquest país, no sols que els filòlegs són necessaris —això hauria de ser una obvietat per a qualsevol persona culta, és a dir, que entengui la funció fonamental de cohesió social i cultural que exerceixen la llengua i la literatura—, sinó que, a més, els filòlegs catalans tenen feina assegurada en l'àmbit

de l'educació secundària. L'especialitat de català va desplegar-se als instituts de Catalunya durant els primers anys vuitanta del segle passat, i la major part dels professors que varen incorporar-s'hi en aquell moment, ara s'han jubilat també massivament, creant un buit que els titulats universitaris de les darreres promocions no han pogut cobrir.

Sembla que aquesta circumstància es podia haver previst perfectament i que s'haurien d'haver posat en marxa algunes accions ja fa temps per procurar que hi hagués més estudiants de filologia; en el passat s'han fet campanyes de diversa mena per fer arribar a la societat, per exemple, la necessitat d'infermers o de mestres. Però no s'ha fet res de tot això i, fora d'algun contacte informal i quasi a títol particular, ni el Departament d'Educació ni la Direcció General d'Universitats no han considerat necessari posar-se en contacte, en cap moment, amb els departaments universitaris de català per dissenyar una estratègia que permetés d'abordar el problema, ni encara menys difondre públicament aquesta necessitat concreta per mirar d'incentivar la demanda d'aquests estudis. Es

més, quan els departaments de català universitaris hi hem entrat en contacte ens han denegat sistemàticament l'accés a les dades de les vacants existents o previsibles i ens han apartat reiteradament de comissions i organismes que prenen decisions directament relacionades amb el tractament d'aquest problema.

Fa tota la impressió que l'administració catalana ha volgut restar inactiva en aquest terreny per poder després, davant la necessitat imminent, aplicar estratègies «d'emergència» que, en la pràctica, li permeten de donar sortida, com

a ensenyants de català als instituts, a titulats d'altres perfils que tenen una inserció difícil en el mercat laboral. La creença —pueril, i fomentada pel paradigma

Els filòlegs catalans tenen feina assegurada en l'àmbit de l'educació secundària.

«competencial» que han promogut amb entusiasme els nostres pedagogs— que la llengua és bàsicament «competència comunicativa» i pot ensenyar-la qualsevol que sigui capaç d'utilitzar-la més o menys bé, que la literatura és inútil i que els coneixements lingüístics són transversals i no circumscribibles a cap llengua concreta, ha adobat el terreny perquè periodistes, traductors, graduats en humanitats, en art dramàtic o en comunicació audiovisual puguin accedir a fer de professors de llengua i literatura catalanes als instituts, en alguns casos sense haver fet ni una assignatura de llengua o de literatura catalanes durant la seva carrera universitària —i, doncs, amb els coneixements més o menys rovellats que van adquirir-ne quan ells anaven... a l'institut.

Certament, hi havia hagut sempre un cert flux de titulats de carreres afins que accedien a l'ensenyament del català als instituts; en aquests casos —i fins al 2013— se'ls demanava una titulació suplementària: un màster de l'especialitat. Però justament, com que a partir del 2010 va implantar-se un màster de professorat de secundària que és obligatori per a fer de

professor als instituts, i com que aquest màster, que imparteixen les facultats d'Educació, conté diverses «especialitats», entre elles una de «llengua i literatura catalana i castellana», algú va decidir que ja no calia demanar un altre màster «d'especialitat» i que amb el de professorat ja n'hi havia prou. En la pràctica, això va posar al mateix nivell, a l'hora d'accedir a les llistes d'interinatges (i fins d'accedir al màster), els filòlegs catalans i els titulats de tots aquests altres graus, que ningú no comprovava si tenien formació en la matèria. Així, amb l'únic criteri d'accés de la nota mitjana de la carrera, hi havia filòlegs catalans que quedaven fora del màster —i no podien anar a fer classes de català— mentre que hi anaven estudiants potser més «brillants» però que de filologia no en sabien ni un borrall. Com que el despropòsit era tan evident, la Generalitat ho va corregir al cap d'un parell d'anys, però no pas prioritant —com els demanàvem els departaments de català— els graduats de l'especialitat, sinó augmentant l'oferta de places al màster perquè no en quedés cap filòleg fora, cosa que encara incrementava l'impacte del disbarat.

I és que cal aclarir que en el màster de professorat no s'hi imparteixen continguts ni de llengua ni

de literatura. És un màster centrat, per decret, en la teoria educativa, les metodologies didàctiques i la pràctica docent, pensat per a aportar les estratègies pedagògiques necessàries als especialistes que ja tenen els coneixements de la matèria per la seva formació prèvia. Però tant és; les coses es tergiversen si convé no se sap a qui, i la importància que en aquests moments l'administració educativa —molt condicionada per les facultats d'educació— atorga a aquest màster és inversament proporcional a l'interès per garantir que els que hi accedeixin tinguin uns mínims coneixements de la matèria que hauran d'ensenyar. Perquè, pel cap baix, i davant l'emergència actual provocada per la manca de filòlegs, el que es podria fer és organitzar,

En el màster de professorat no s'hi imparteixen continguts ni de llengua ni de literatura.

dins o fora d'aquest màster, uns complements de formació bàsics per oferir-los als candidats a professors de català que no els tenen. Els departaments universitaris de Filologia Catalana, amb la millor predisposició, ens vam oferir també a organitzar aquest «reciclatge», però tant els responsables polítics del màster com el Departament d'Educació han desestimat reiteradament aquesta possibilitat i no estan disposats a exigir cap formació específica als futurs professors que no són filòlegs, més enllà de demanar-los un nivell C2 de català —un exemple més del

menyspreu envers la nostra llengua i la cultura que vehicula, ja que el C2, d'acord amb el marc europeu de referència, simplement reconeix la capacitat d'algú que no s'ha escolaritzat en aquesta llengua per a expressar-s'hi correctament. Com pot algú, per bé que pugui usar-la, ensenyar una llengua si no ha reflexionat prèviament sobre aquesta llengua, si no ha pres consciència dels mecanismes amb què s'articula? Per no parlar de la literatura, la gran desatessa; ¿pot algú, per més que pugui agradar-li llegir (que això ningú no ho demana), ensenyar literatura —i una literatura determinada?

Per tot plegat, la «colonització» dels instituts per part de professors de català que no n'han estudiat mai ha continuat d'una manera implacable i, avui, una nova emergència ha permès d'esborrar encara més, dins els centres, les fronteres entre les especialitats. Les mesures preses per a gesti-

onar l'actual pandèmia recomanen de reduir el nombre de professors per grup i diversificar les matèries que aquests professors imparteixen. L'excepcionalitat del moment permet, de nou, avançar en la idea que, almenys en l'educació secundària obligatòria, no hi calen professors especialistes, sinó professors polivalents que repliquin el perfil dels mestres de primària. Defujo entrar ara en la qüestió dels mestres, que mereixeria tot un altre article, ja que en els plans d'estudis d'aquesta titulació hi han desaparegut, d'una manera general, les assignatures de llengua i de literatura, però no cal dir que els qui defensen aquesta idea són, generalment, els mateixos que tenen responsabilitats en la formació dels mestres.

Ensenyar català a secundària és avui una tasca més difícil i més complexa que mai: molts estudiants no tenen el català com a llengua primera ni en fan un ús habitual, el distanciament envers la cultura literària és

cada vegada més gran, l'alienació respecte a la història i el territori és, en alguns casos, aclaparadora. En conseqüència, els estudis de Filologia Catalana han d'encarar-se fonamentalment a formar professionals que puguin lluitar amb les circumstàncies i atendre les necessitats existents, una tasca fonamental si volem garantir la nostra continuïtat com a cultura i com a poble. Per això fa temps que, en les successives actualitzacions dels nostres estudis, hem tingut present aquest objectiu, perquè som conscients que de filòlegs estrictament parlant (curadors i estudiosos dels textos) no en calen pas gaires i que l'ensenyament de la llengua i la literatura a secundària —una tasca, com he dit, cada vegada més complexa i més estratègica per al futur del nostre país—

continua essent la principal sortida laboral dels nostres estudiants.

En la denúncia de l'anomalia actual en l'ensenyament del català als instituts, aquests

darrers anys, els departaments universitaris de filologia hem comptat amb el recolzament explícit de l'IEC i de la Xarxa Vives d'Universitats, que ha emès dues vegades declaracions solemnes que després les mateixes universitats no han atès. Sembla que la Secretaria d'Universitats i el Departament d'Educació —farcit, per cert, de quadres dirigents que són filòlegs catalans, començant pel mateix conseller— dubten de la necessitat de garantir una bona formació dels docents de català en el seu àmbit de coneixement, i per això —per què, si no?— es resisteixen a impulsar mesures que l'exigeixin. Fa tot l'efecte que, en aquesta qüestió, la Generalitat vacil·la i es capté com aquell vell Nabí, que desoïa el mandat superior i «tèrbol, ranquejador, / guerxava els dits per no plegar la vara / ni despenjar el sarró» —paraules de poeta segurament incomprensibles per a molts estudiants actuals i ara, també, per a força professors de català. |

Ensenyar català a secundària és avui una tasca més difícil i més complexa que mai.

